

compongono e ne' quali vanno a risolversi) (SN, 454) [Vico 1744, с. 189]. Речення розчиняються (vanno a risolversi) в елементах мови (вигук, іменники, займенники, дієслова тощо), з яких вони складаються, позаяк ці елементи є неподільними (indivisibili) й самі по собі значення не мають. Отже, у згоді з Віко значення слова або речення можливе лише на підставі *цілого мови*. У такий спосіб смертні, що мають обмежений час на опанування мови, потенційно здатні розуміти й формулювати нескінченну кількість речень.

Література:

1) Croce, Benedetto (1922). *La filosofia di Giambattista Vico*. Seconda edizione riveduta. Bari: Laterza.

2) Davidson, Donald (1991). *Theories of Meaning and Learnable Languages*. In: Davidson, Donald. *Inquiries into Truth and Interpretation*. Clarendon Press. Oxford, 3–15.

3) Davidson, Donald (1991a). *Truth and Meaning*. In: Davidson, Donald. *Inquiries into Truth and Interpretation*. Clarendon Press. Oxford, 17–36.

4) Höhle, Vittorio (1990). *Einleitung. Vico und die Idee der Kulturwissenschaft. Genese, Themen und Wirkungsgeschichte der «Scienza nuova»*. In: Giovanni Battista Vico. *Prinzipien einer neuen Wissenschaft über die gemeinsame Natur der Völker*. Übersetzt von Vittorio Höhle und Christoph Jermann. Hamburg: Meiner, Teilband 1, XXI–CCXCIII.

5) Vico, Giambattista (1744). *Principj di scienza nuova d'intorno alla comune natura delle nazioni*. Stamperia Muziana: Napoli.

Дао як Слово (не)висловлюване

Сергій Капранов, к.ф.н.

Інститут сходознавства ім. А. Кримського НАНУ, Відділ Далекого Сходу (Київ)

Тема слова і невисловлюваного є наскрізною для «Дао де цзі-ну»: як відомо, ця книга починається з фрази «Дао, яке може бути виражене словами, не є постійним Дао» [Лао-цзи 1998, с. 118]⁹, а

⁹ Слово «Дао» ми, щоби уникнути непорозуміння, всюди пишемо з великої літери.

наприкінці її читаємо: «Той, хто знає, не доводить. Той, хто доводить, не знає» [Лао-цзи 1998, с. 133]. Приблизно посередині (56-й чжан) міститься ще одне славнозвісне твердження: «Той, хто знає, не мовить. Той, хто мовить, не знає» [Лао-цзи 1998, с. 129]. Його парадоксальність помітив ще поет Бо Цзюй-і (772–846), який у своєму вірші «Читаючи Лао-цзи» дивувався – як же сам Лао-цзи, в такому разі, написав книгу у п'ять тисяч знаків [Танське небо 2003, с. 35]. Щоби відповісти на це питання, на наш погляд, слід звернутися до значення самого слова «Дао» (道). Зазвичай його перекладають як «шлях», але воно має й інші значення, у т. ч. «говорити». Саме це дає можливість перекласти першу фразу трактату (道可道,非常道) вказаним вище чином: перший і останній ієрогліфи «道» тут просто транскрибовано («Дао»), а другий перекладено як «говорити», «виражати словами».¹⁰ Така інтерпретація досить поширена¹¹, проте зустрічається й інша, коли всі три ієрогліфи «道» витлумачено як «шлях».¹² Це видається більш виправданим з огляду на те, що в наступній фразі – «名可名, 非常名» – всі три ієрогліфи «名» (мін) витлумачено однаково – «ім'я», «іменувати», а отже, аналогічно слід вчиняти і з попередньою фразою в силу притаманного давньокитайським текстам паралелізму [Спирин 2006, с. 19–20]. Проте лишається ще одна можливість – витлумачити всі ієрогліфи «道» в першій фразі як «слово». Таке напозір незвичне тлумачення підтверджує традиція в китайському християнстві, започаткована ще в VI ст., – перекладати цим ієрогліфом термін «Логос» (варто згадати, що до числа найдавніших християнських текстів у Китаї належить і коментар до «Дао де цзін»)¹³ [Крюков, Малявін, Софронов 1984, с. 183]. Можливість такої інтерпретації підтверджують і деякі місця тексту. Так, у 35-му чжані сказано: «коли Дао виходить з вуст» (道之出口); у 41-му чжані є вираз «слухати/чути Дао» (聞道). Таким чином, першу фразу можна перекласти і як «шлях, який може бути шляхом, не є постійним шляхом», і як «слово, яке можна висловити, не є постійним словом». На наш погляд, обидва варіанти є комплементарними. Зв'язок між концептами «шлях/дорога» і «слово» розкриває Т. Возняк, роз-

¹⁰ Ми користувалися текстом оригіналу «Дао де цзін» на сайті Chinese Text Project: <http://ctext.org/dao-de-jing> [10].

¹¹ Пор. Лаоцзы 1999, с. 148; Лукьянов 2000, с. 179.

¹² Наприклад, у Н. Конрада [Конрад 1995, с. 435].

виваючи ідеї М. Гайдеггера [Возняк 2011, с. 96–97; Хайдеггер 1993, с. XVIII, 239–240]. Відтак відкривається можливість нового прочитання «Дао де цзін» як трактату про Слово і Невимовне. Дао тут позначає сакральне, одвічне Слово, на протизагагу профанному слову – *янь* (言), від зловживання котрим Лао-цзи неодноразово застерігає: «Хто багато говорить, часто зазнає невдачі» (多言數窮, 5-й чжан); «Треба менше говорити, прагнути природності» (希言自然, 23-й чжан) тощо. Саме це профанне слово й протиставлене знанню в 56-му чжані. Своє вчення Лао-цзи називає «вченням без слів» – *бу янь чжі цзяо* (不言之教, 2-й, 43-й чжани). У центрі філософії Лао-цзи – Невимовне. Слово тут вказує на Невимовне, окреслює його межу. Слово – обрій Невимовного. У свою чергу Невимовне вагітне Словом. Дао сполучає предковичнє Мовчання та профанічну багато-слівну омовленість світу, бо є Словом і невисловаюваним водночас.

Література:

- 1) Возняк Т. Та мета та фісика Карпат: Збірка епіфаній. – Л.: Ї, 2011. – 200 с.
- 2) Конрад Н. И. Синология. – М.: Ладомир, 1995. – 621 с.
- 3) Крюков М. В., Малявин В.В., Софронов М.В. Китайский этнос в средние века (VII – XIII вв.) / М. В. Крюков, В. В. Малявин, М. В. Софронов. – М.: Наука, 1984. – 335 с.
- 4) Лао-цзи. Даодецзін / Пер. з кит. Ян Хін-шуна та Ж. Ліньова // *Всесвіт*. – 1998. – №10. – С. 118–133.
- 5) Лаоцзы: Обрести себя в Дао / Сост., авт. предисл., перевод, комент. И. И. Семененко. – М.: Республика, 1999. – 445 с.
- 6) Лукьянов А. Е. Лао-цзы и Конфуций: Философия Дао / Анатолий Евгеньевич Лукьянов. – М.: Восточная литература, 2000. – 384 с.
- 7) Спириин В. С. Построение древнекитайских текстов / Владимир Семенович Спириин. – М.: Наука, 1976. – 231 с.
- 8) Танське небо: Китайська поезія доби Тан / Пер. з кит., передм., комент. Я. Шекери. – К.: Задруга, 2003. – 64 с.
- 9) Хайдеггер М. Работы и размышления разных лет / Пер. с нем. составл., вступ. статья, примеч. А. В. Михайлова. – М.: Гнозис, 1993. – 464 с.
- 10) 道德經 : Dao De Jing [Електронний ресурс] // Chinese Text Project. – Режим доступу: <http://ctext.org/dao-de-jing> (дата звернення: 4.03.2017). – Назва з екрана.